

Analyse | kraka

3. december 2015

EU-fakta: Skal vi have flere EU-folkeafstemninger? Og hvad koster de?

Af Julie Hassing Nielsen

D. 3. december stemmer danskerne om, hvorvidt retsforbeholdet skal omdannes til en tilvalgsordning. Dette notat kigger på, hvorvidt befolkningen ønsker flere folkeafstemninger, og hvorvidt den danske befolkning mener, at de har henholdsvis nok viden og nok tid, til at kunne træffe politiske beslutninger, eksempelvis i en folkeafstemning. Herudover giver notatet baggrundsinformation om traditionen for folkeafstemninger i Danmark, og hvilke økonomiske omkostninger, som er forbundet med en folkeafstemning.

- Et overvejende flertal i befolkningen ønsker flere folkeafstemninger både om EU-spørgsmål og nationale politiske spørgsmål. 61 pct. er enige eller meget enige i, at der skal afholdes flere afstemninger på EU-niveau, hvor 60 pct. mener tilsvarende om afstemninger på nationalt niveau.
- Venstrefløjens vælgere er mest positive over for flere folkeafstemninger. 66 pct. på venstrefløjen er enten enige eller meget enige i, at der skal være flere folkeafstemninger på EU-niveau; 56 pct. mener tilsvarende på højrefløjen. 67 pct. på venstrefløjen mener tilsvarende, at der skal være flere folkeafstemninger om nationale politiske spørgsmål, hvor 52 pct. mener tilsvarende på højrefløjen.
- Folkeafstemninger tager tid og kræver politisk viden. 40 pct. er enten enige eller meget enige i, at befolkningen ikke har nok tid til at træffe politiske beslutninger. En lille majoritet på 53 pct. mener, at befolkningen ikke har nok viden til at træffe politiske beslutninger. Generelt mener venstrefløjens vælgere, at befolkningen har nok viden til at træffe politiske beslutninger end højrefløjens vælgere.
- Omkostningerne for en folkeafstemning er ca. 80-100 mio. kroner. Hertil kommer varierende udgifter til kampagne og informationsmateriale.

Kontakt

Europapolitisk chefanalytiker og seniorforsker

Julie Hassing Nielsen

Tlf. 31479976

E-Mail: jhn@kraka.org

Danmark har tradition for folkeafstemninger

Grundloven bestemmer, hvornår folkeafstemninger skal afholdes

Danmark har haft syv folkeafstemninger

1. Folkeafstemninger om EU i Danmark

Danmark har tradition for at sætte EU-spørgsmål til folkeafstemning. Sammenlignet med andre EU-medlemslande ligger vi i toppen af lande, som løbende afholder folkeafstemninger i forbindelse med EU-medlemskabet. Ikke alle nuværende EU-medlemmer har stemt om deres lands medlemskab, ligesom mange traktater heller ikke kommer til afstemning ved andre medlemslande, selvom der er tale om suverænitetsafgivelse.

Ifølge Grundlovens § 20 stk. 2 skal danskerne til folkeafstemning, hvis ikke et folketingsflertal på 5/6 af folketingets medlemmer godkender et forslag om at overlade dele af landet suverænitet til en mellemstatslig myndighed, blandt andet EU. Et simpelt folketingsflertal kan også vedtage en retsakt, herunder en EU-traktat, som overdrager dele af landets suverænitet til en mellemstatslig myndighed. Men så skal spørgsmålet efterfølgende til godkendelse ved en folkeafstemning. Det er Justitsministeriet som afgør, hvorvidt der ved en given EU-retsakt – herunder traktater – er tale om suverænitetsafgivelse. Justitsministeriet redegør løbende om forfatningsretlige spørgsmål i forbindelse med Danmarks forhold til EU.

Boks 1 Grundlovens §20 stk. 2

§ 20. Beføjelser, som efter denne grundlov tilkommer rigets myndigheder, kan ved lov i nærmere bestemt omfang overlades til mellemfolkelige myndigheder, der er oprettet ved gensidig overenskomst med andre stater til fremme af mellemfolkelig retsorden og samarbejde.

Stk. 2. Til vedtagelse af lovforslag herom kræves et flertal på fem sjettedele af folketingets medlemmer. Opnås et sådant flertal ikke, men dog det til vedtagelse af almindelige lovforslag nødvendige flertal, og opretholder regeringen forslaget, forelægges det folketingsvælgerne til godkendelse eller forkastelse efter de for folkeafstemninger i § 42 fastsatte regler.

Kilde: Justitsministeriet

Indtil nu har Danmark haft i alt syv folkeafstemninger relateret til EU-medlemskabet jf. Tabel 1. Den første omhandlede Danmarks medlemskab af det daværende EF. I 1986 stemte danskerne om EF-pakken, og i 1992 stemte danskerne om Traktaten om Den Europæisk Union (Maastricht-traktaten), som blev afvist af et lille flertal af den danske befolkning. Året efter sagde danskerne ja til Edinburgh-aftalen, og fik dermed fire forbehold for deltagelse i Maastricht-traktaten. I 1998 stemte danskerne ja til Amsterdam-traktaten, og i 2000 valgte danskerne at bibeholde Euro-forbeholdet. Senest i 2014 stemte danskerne ja til deltagelse i Patentdomstolen. Og d. 3 december skal danskerne til folkeafstemning om en tilvalgsordning i relation til retsforbeholdet.

Tabel 1 EU-relaterede folkeafstemninger i Danmark (1972-2015)

År	Afstemning	Valgdeltagelse (%)	Ja-sigere (%)
1972	EF-medlemskab	90	63,3
1986	EF-pakken	75	56,2
1992	Maastricht-traktaten	83	49,3
1993	Edinburg-aftalen	87	56,8
1998	Amsterdam-traktaten	76	55,1
2000	Deltagelse i ØMU'ens 3. fase	88	46,9
2014	Patentdomstolen	56	62,5

Kilde: Folketingets EU-oplysning

2. Et flertal for flere afstemninger både på nationalt og EU-niveau

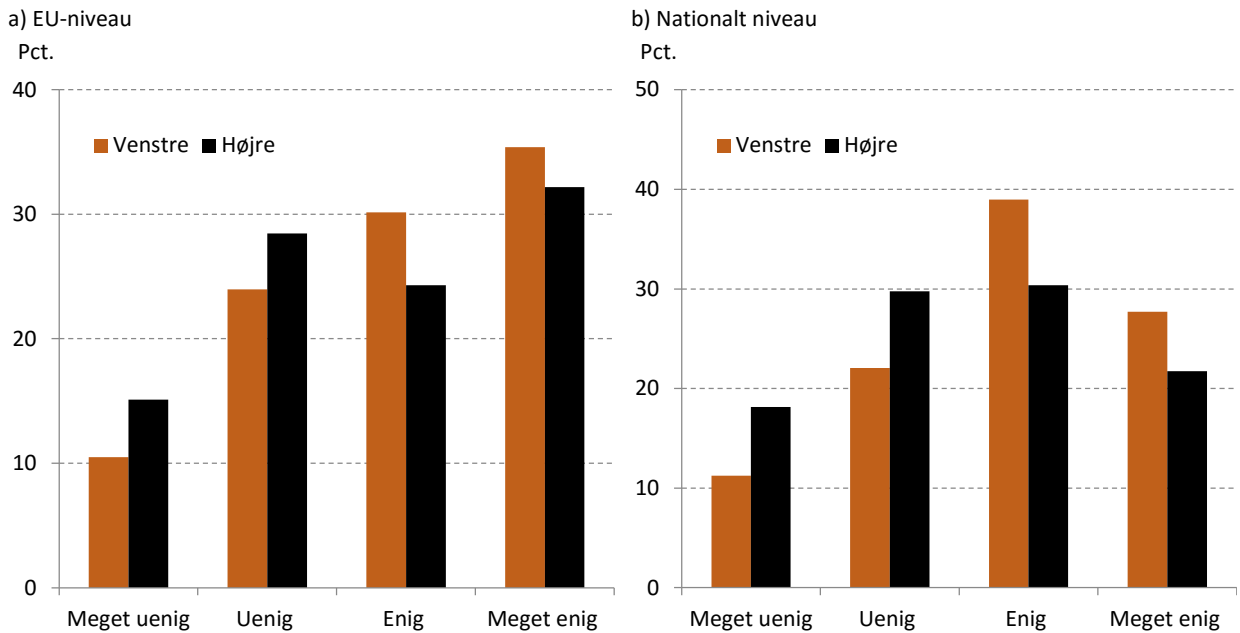
Et flertal ønsker flere afstemninger

Der tegner sig et flertal både for flere folkeafstemninger om politiske spørgsmål på EU-plan og på nationalt niveau jf. Figur 1. Alt i alt er 61 pct. af de adspurgte enten enige eller meget enige i, at der skal afholdes flere afstemninger på EU-niveau, hvor 60 pct. mener tilsvarende om afstemninger på nationalt niveau.

Venstrefløjen mest positive for folkeafstemninger

Venstrefløjens vælgere er mest positive over for flere folkeafstemninger. 66 pct. af venstrefløjens vælgere er enten enig eller meget enig i, at de ønsker flere folkeafstemninger på EU-plan, og 67 pct. mener tilsvarende på nationalt niveau. Modsat ønsker 56 pct. af højrefløjens vælgere flere EU-folkeafstemninger, og kun 52 pct. ønsker flere nationale afstemninger.

Figur 1. Bør der være flere folkeafstemninger om politiske spørgsmål? (Fordelt på politisk tilhørsforhold i pct.)

Anm.: Ikke vægtet gennemsnit. Højre-venstreorienteret kodet på en skala fra 1-7, hvor 1 er "meget til venstre for midten" og 7 er "meget til højre for midten". Midter-kategorien 4 er frakodet.
 Kilde: Epinion, 2011

3. Højre- og venstrevælgere uenige: Har befolkningen nok viden til at træffe politiske beslutninger?

Folkeafstemninger kræver tid og viden

Folkeafstemninger sætter krav både til befolkningens tidsmæssige investering i information omkring folkeafstemningens indhold og selve valgbehandlingen. Mener den danske befolkning generelt, at befolkningen har nok tid til at blive inddraget i og tage stilling til politiske beslutninger?

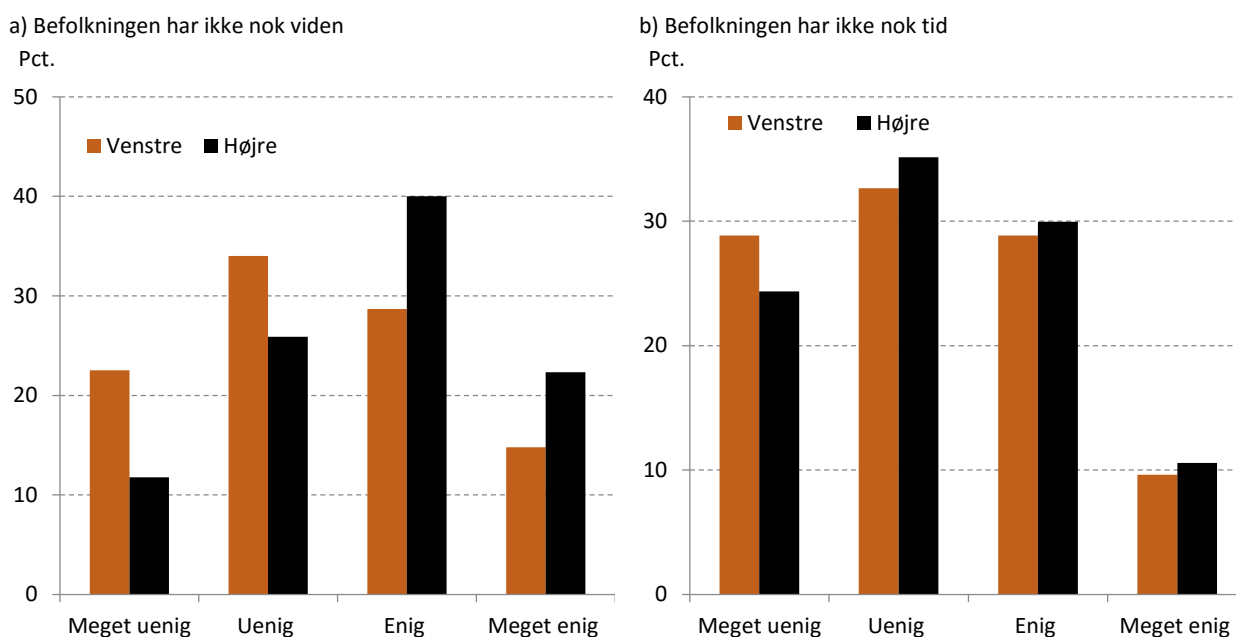
Venstre- og højrefløjen: Befolkningen har nok tid

Både venstre- og højrefløjens vælgere mener, at befolkningen har nok tid til at deltage i politik. På venstrefløjen erklærer 62 pct. sig enten uenig eller meget uenig i, at befolkningen ikke har nok tid til at træffe politiske beslutninger, hvor 59 pct. mener tilsvarende på højrefløjen jf. Figur 2. Den tidsmæssige kapacitet mener befolkningen altså er tilstede. Men hvad med den nødvendige politiske viden?

Uenighed om, hvorvidt befolkningen har viden nok

Venstrefløjens vælgere er mest optimistisk angående befolkningens politiske viden til at kunne deltage i folkeafstemninger. 57 pct. af venstrefløjens vælgere er enten meget uenige eller uenige i, at befolkningen ikke har nok viden til at kunne træffe politiske beslutninger. Tilsvarende erklærer kun 38 pct. af de højre-orienterede vælger sig uenige eller meget uenige i den betragtning. Hvor begge politiske fløje er enige i, at befolkningen burde have nok tid til at beskæftige sig direkte med politiske spørgsmål, er der grundlæggende uenighed mellem venstre- og højrefløjens vælgere, hvorvidt befolkningen har nok viden til at kunne deltage politisk.

Figur 2 Befolkningen har ikke nok tid/viden til at træffe politiske beslutninger? (Fordelt på politisk tilhørsforhold i pct.)

Anm.: Ikke vægdet gennemsnit. Højre-venstreorienteret kodet på en skala fra 1-7, hvor 1 er "meget til venstre for midten" og 7 er "meget til højre for midten". Midter-kategorien 4 er frakodet.

Kilde: Epinion, 2011

4. 80-100 mio. kroner pr. folkeafstemning

Svært at beregne udgifterne til folkeafstemninger

Folkeafstemninger er ikke gratis. Men omkostninger for en folkeafstemning er svære præcist at anslå. I 2013 anslag Økonomi- og Indenrigsministeriet, at de offentlige udgifter i forbindelse med afholdelse af et valg pr. borger koster kommunerne, som afholder langt hovedparten af udgifterne i forbindelse med valg og folkeafstemninger, omkring 80-100 mio. kr. afhængigt af typen af valg. Hertil kommer udgifter til brevstemmemateriale (ca. 350.000-400.000 kr. pr. valg) – en udgift som afholdes af staten. Indenrigs- og Økonomiministeriet tog i 2013 udgangspunkt i, at et valg med ca. 4.079.910 stemmeberettigede kostede 100 mio. kr. samt, at brevstemmeudgifter beløber sig på ca. 400.000 kr. ville koste 24,60 kr. pr. vælger.¹

Oplysningskampagne udgifter

I forbindelse med opgørelsen af økonomiske omkostninger ved afholdelse af en folkeafstemning, bør man også indberegne udgifter til informations- og oplysningsmateriale. Til folkeafstemningen om patentdomstolen i 2014 blev der bevilliget 13,5 mio. kr. til oplysning i forbindelse med den forestående folkeafstemning. Op til folkeafstemningen om Danmarks tilslutning til Euroen i 2000 blev der afsat en merbevilling på 30 mio. kr. til oplysning, og yderligere 5 mio. kr. til regeringens informationsindsats.²

¹ Kilde: Kommunaludvalget 2012-12 L 132 endeligt svar på spørgsmål 32

² Kilde: L 22 Forslag til lov om en fælles Patendomstol m.v. Folketingstidende E, aktstykke nr. 67, Folketinget 2013-14

Bibliografi og kilder:

<http://www.ft.dk/samling/20121/lovforslag/l132/spm/32/svar/1039735/1230698.pdf>

Data: Epinion, 2011